

Maticska Jenő (1885-1906)

Mező

1904 körül

Olaj, vászon, 56x91 cm

Jelezve jobbra lent: Maticska

Irodalom:

- (Réti István): A képkiallítás. Nagybánya, 1911. május 11.
- Tersánszky J. Jenő: Még néhány "Nagy Balogh"-ról. Nyugat, 1920. 7-8 szám
- Tersánszky J. Jenő: Igazi regény (6.rész) Nyugat, 1928. 1. szám
- Réti István: A nagybányai művésztelep, Bp., 1954.
- Murádin Jenő: Maticska Jenő, Bukarest, 1985.
- Nagybánya művészete. Magyar Nemzeti Galéria, 1996. Katalógus

Kiállítva:

- Nagybányai Múzeum, Csoportkiállítás, 1942. augusztus 16-23.
- Nagybányai festészet magánygyűjteményekben, Budapest Galéria, 1996. 35.tétel

Reprodukálva:

- Nagybányai festészet magánygyűjteményekben, Budapest Galéria, 1996. 35.tétel

Maticska Jenő, a nagybányai asztalosmester fia tizennégy éves sem volt még, amikor 1898 nyarán bekerült a ligeti festőiskolába. Nagyra nőtt, kissé esetlen alakját, valamint a vele történt csodát a személyes élmény frissességével varázsolja elénk Tersánszky J. Jenő: "Maticska Jenő, a festő velem járt iskolába a negyedikig. Nyurga, bandzsals nálam több évvel idősebb fiú volt. Nem értem, hogyan keveredtek az elemi iskolás tananyagok közé az Odüsszeusz-regék, de tény, hogy Maticskát Polifémosz, a félszemű óriásnak csúfolták. (...) A negyedikben egyszer csak nagy szóbeszéd tárgya lett, hogy Maticska bekerült a ligeti festőiskolába. Munkácsyt emlegették több okból is. Maticska apja is asztalos volt. S a kisfiú is a tulipános ládák cirádaival kezdte meg első remekeit. Aztán a kis Maticska haja is olyan drótszőrűen bodros és boglyas volt, mint a Munkácsyé..." És talán istenáldotta tehetsége sem volt kisebb, mint a ragyogó pályát befutó nagy elődé.

Maticska Jenőnek azonban csak hét év adatott, hogy elsajátítva a festői mesterséget elmerülhessen a nagybányai táj biblikus nagyszerűségében és felvillantsa annak sajátosan

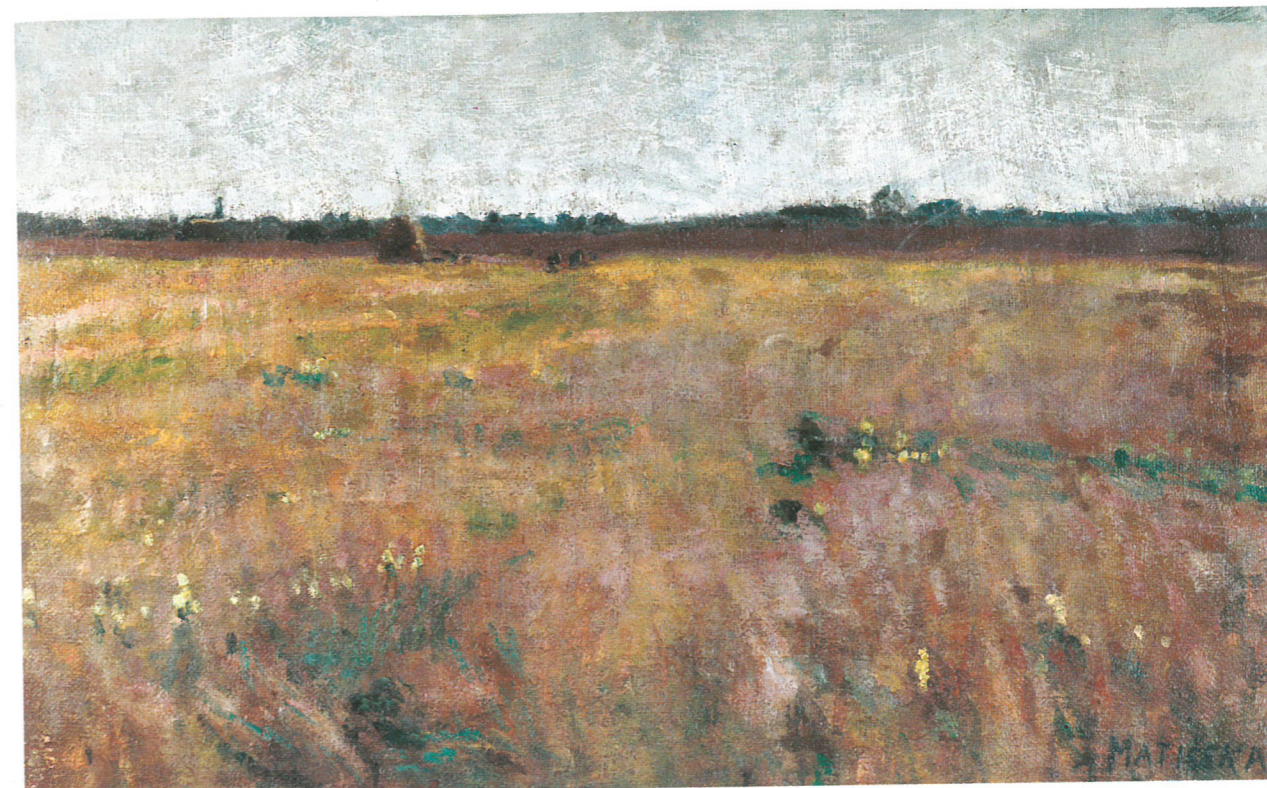
lírai, mindenfajta kötöttségtől mentes vízióját. Nem ért rá teóriákkal bíbelődni, csak az ösztönére, az érzésére hallgatható, és az oly erős és oly finom volt, mint a legerősebbeké és legfinomabbaké. Festőkollégái egy-egy képe előtt Corot-t, Courbet-t emlegetik. Ezzel azonban nem reminiscenciákra utalnak, hiszen Maticskánál erről szó sem lehet. Ő sohasem ismerte a nagy franciák művészetét, talán még a nevüket sem. Bámulatos előadásbeli készsége nem eltanult technika és sohasem üres technikázás; teljesen az ő érzésének eszköze az. Egy ecsetvonása sem festészeti közhely, mindig van tartalma, saját mondanivalója. Réti István jellemezte e szavakkal a szeretett tanítvány és kolléga festészetét 1911-ben, a művész halála után hat évvel rendezett első retrospektív kiállításról megjelentetett kritikájában.

Többféle változatban maradt fent Maticska felfedezésének története. Egyik szerint Thorma, másik szerint Iványi Grünwald figyelt fel a képkereteket is készítő asztalos fiára. Annyi bizonyos, hogy Hollósytól kapta első rendszeres művészeti ismereteit. De hatott rá Ferenczy, Iványi Grünwald és minden bizonnyal barátja, Czöbel Béla is. E hatások azonban szerves és eredeti látásmóddá érlelődtek senkiével össze nem téveszthető tájképein. Hihetetlen közvetlenséggel tudta megragadni a kiválasztott motívumot, legyen az a Liget, a Kereszthegy, a Zazar kavicsos medre vagy egy veresvízi utcarészlet. Művészi szempontból oly szerencsés gátlástalansága részben gyermeki nyíltságának, friss élményeinek köszönhető. De része lehet benne a lappangó láz okozta feszültségnek és a sürgető betegségtudatnak is. Már első, nyilvános tárlaton bemutatott képei is magukra vonták a látogatók és műbírálók figyelmét. 1901. december 15-én Kolozsváron nyílt az az 1500 alkotást bemutató kiállítás, amelyen Maticska Jenő képeit első díjjal jutalmazta a zsűri. Beküldött vásznain sok a festék és kevés a rajz - jegyezte meg találóan a helyi lap tudósítója.

Valóban, Maticska nagy újítása a majdnem üres tájkép volt. Olyan, amelyet Hollósy is csak 1904 után kezdett festeni Tésőn. Egy sima rét, bodros hegyek háttérével vagy anélkül, és a végtelen ég. Néha egy-két szénaboglya, egy fa, egy ösvény. A Hollósy-féle tájkép Ferenczy Károly színeivel, mondta Ferenczy Béni.

Legjava nagybányai tájképei 1902-1904 között születtek. 1904 őszén Iványi Grünwald Bélával Olaszországba utazott. Hatalmas élményt jelentett neki Róma, de inkább megrendítette, mint megnyugtatta. A nedves, esős tél pedig inkább rontott, mint javított előrehaladott tüdőbetegségén. 1905 tavaszán tért haza, állapota rövid időre javult. Nyáron még kiment festeni, a telet azonban már nem élte túl. Mint Murger Bohéméletének zárójelenetében, utolsó óráján Tersánszky Józsi Jenő és Perlrott-Csaba Vilmos volt mellette.

Életművének első és eddig egyetlen monográfiája, Mu-

137.▲
Maticska Jenő (1885-1906)

Mező

Olaj, vászon 56x91 cm

Jelezve jobbra lent: Maticska

Kikiáltási ár: 700.000 Ft

radin Jenő egy 83 tételből álló listában sorolta fel az általa ismert, közgyűjteményekben és magántulajdonban található Maticska-képeket. A kortársak visszaemlékezéseinek ismeretében azonban ennek többszörösére becsülhetjük Maticska Jenő életművét. Halála után több alkalommal is bemutatták képeit Nagybányán, így 1911-ben az iskolaműterem felavatása alkalmából és 1912-ben, a nagybányai kolónia emlékkiállításán belül, majd 1942-ben a Slevenszky Lajos által szervezett csoportkiállításon, ahol többek között szerepelt egy *Mező* című kép is, mely nagy valószínűséggel azonos a jelen tájképpel. Végül 1972-ben a nagybányai múzeum rendezett egy Maticska-emlékkiállítást.

A budapesti közönség a huszas években ismerhette meg művészetét. 1912-ben felmerült ugyan egy, a Művészházban rendezendő kiállítás ötlete, de ez ismeretlen okból nem valósult meg. 1926-27 telén a Múcsarnok nagy táj- és életkép

kiállításán különösen az 1903-ban festett *Téli reggel* keltett feltűnést. A Magyar Nemzeti Galéria 1962-es és 1996-os, a nagybányai művésztelep és festőiskola alkotóit bemutató nagyszabású tárlatain, valamint az 1996-os emlékévként alkalomból rendezett egyéb kiállításokon már szép számmal lehetett Maticska alkotásaival találkozni.

A *Mező* rendhagyó témát jelenít meg Nagybányán. Nagybánya a kéklő hegyek, a virágzó gesztenyefákkal teli dombok, a rőt köveket görgető köves patak helyszíne. Ilyen eseménytelen, a lét hétköznapiok túli időtlenségét sugalló, mégis színreflexekben gazdag tájképet a század első éveiben alig festettek a telepen. Különös, hogy rövid életpályája alatt Maticskának eszébe jutott ezt a látszólag semmitmondó, ám festészetileg annál nehezebben megoldható témát, a városból délre elterülő mező tágasságát megfesteni.

B.J.